

Лисенко Юлія Віталіївна
Манелюк Юрій Михайлович

Технології політичного маніпулювання та їх вплив на громадську думку в сучасних політичних процесах

УДК 323.+316(045)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.6>

Лисенко Юлія Віталіївна
кандидат політичних наук, доцент
кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54, Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0361-5898

Манелюк Юрій Михайлович
кандидат політичних наук, доцент
кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8186-7604

У статті розглядається сутність технології політичного маніпулювання та особливості впливу маніпулятивних технологій на стан громадської думки. Охарактеризовано поширені прийоми політичного маніпулювання громадською думкою. Визначено тенденції функціонування сучасного громадянського суспільства України в контексті динаміки сучасних політичних процесів. Частково, саме під маніпулятивним впливом формується громадська думка сучасного суспільства. Саме тому дослідження місця і ролі технологій політичного маніпулювання методами аналізу, теоретичного узагальнення, систематизації, порівняння, прогнозування розкривають нові горизонти для наукового обґрунтування функціонального призначення і особливостей їх використання в сучасних політичних процесах.

Політичні технології поєднують у собі елементи раціонального і ірраціонального. Маніпулювання свідомістю людей є невід'ємною складовою політичного впливу, створення іміджу окремих політичних сил чи лідерів. Маніпуляцію можна вважати невід'ємним елементом суспільно-політичного управління та боротьби за владу. Причинами появи маніпулятивних технологій є необхідність ефективного способу реалізації практичних цілей, які постають перед учасниками політичного процесу. У статті констатується, що в умовах сьогодення продовжується формування нових тенденцій використання маніпулятивних технологій у сучасних владних процесах. Автори роблять спробу дослідити зміни та окреслити нові вектори розвитку маніпулятивних технологій. Громадська думка має бути максимально вивільнена від маніпулятивних політичних впливів. Це сприятиме подальшому становленню і стійкому розвитку громадянського суспільства в Україні. Характерною рисою сучасного українського громадянського суспільства є набуття ним нових ознак, які забезпечують важливу роль у системі протидії маніпулятивним впливам. Автори виокремлюють технології соціальної взаємодії, партнерства та діалогу, за допомогою яких встановлюється стійкий зв'язок між владними структурами та громадськістю.

Ключові слова: політичні технології, політичне маніпулювання, технології політичного маніпулювання, політичний вплив, маніпулювання громадською думкою.

Політичне життя сучасного українського суспільства формується у складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах. Неминучість суспільних перетворень на засадах демократії передбачає суттєві інституційні, функціональні, політико-правові і соціо-культурні перетворення, в контексті яких проявляються ті чи інші особливості взаємовпливу й взаємодії влади і суспільства. Еволюція технологій політичного впливу виявляє залежність від рівня інформаційної і комунікативної взаємодії у політичій сфері. Прості технології політичного впливу змінювалися більш складними, ефективними, витонченими. Маніпуляція свідомістю стала невід'ємним елементом і політичного впливу, і створення іміджу політичної сили чи лідера, і інформаційно-комунікативної складової сучасного суспільства.

Утвердження традицій демократичного розвитку і пошук оптимальних шляхів розвитку демократії в Україні визначають нові вектори і особливості застосування технологій маніпулятивного впливу з метою досягнення політичних цілей, зокрема трансформації політичної сфери з утримання політичного впливу і отримання влади. Суспільно-політичні демократичні трансформації суспільства, утвердження загальноцивілізаційний суспільних

цінностей на сучасному етапі державотворення окреслюють платформу для утвердження громадської думки, максимально вивільненої від маніпулятивних політичних впливів та сприяють подальшому становленню і стійкому розвитку громадянського суспільства в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасна політична наука розглядає політичне маніпулювання як складну і неоднозначну категорію. Аспект теоретичного осмислення і розроблення поняття «політичні технології» досліджували такі зарубіжні дослідники, як: Є.Вятр, Д.Істон, Дж.Мілль, Дж.Сарторі, С.Хантінгтон та ін. Питання сутності маніпулятивного впливу і ролі політичного маніпулювання у суспільному житті досліджували представники західної політичної думки, зокрема Г.Маркузе, Ч.Міллс, Д.Рісмен, П.Робінсон, В.Рікер, Г.Франк, К.Фарбер та інші.

Для розвитку української політичної науки неабияку цінність мають праці вітчизняних науковців, які вивчають особливості політичного маніпулювання і маніпулятивних технологій. Дослідження з цієї проблематики висвітлюють наукові роботи О.Бойка, Л.Кочубей, А.Круглашова, С.Наумкіної, Г.Почепцова, Ю.Шайгородського, та ін. Поняття, концепції і різновиди політичного

маніпулювання, механізми реалізації та специфіку його застосування у політичних процесах розкрито у дослідженнях вітчизняних науковців: Т.Андрущенко, Д.Арабаджиєва, В.Воротинського, О.Гойман, О.Дяченко, Н.Єфтені, К.Захаренко, М.Костельнюка, Ю.Калюжної, Г.Лавриненко, В.Максимець, Д.Мошак, О.Шевчук, Т.Ярошенко та багатьох інших.

Мета та завдання. Аналізуючи результати попередніх досліджень і враховуючи особливості сучасного етапу політичного життя українського суспільства, варто дослідити зміни і окреслити нові вектори розвитку маніпулятивних технологій, а також визначити їх місце і роль у сучасних політичних процесах та сформувати значення політичного впливу і особливості маніпулювання громадською думкою для українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасне наукове трактування поняття політичного маніпулювання у вітчизняних енциклопедичних виданнях формується навколо його розуміння як системи засобів ідеологічного і духовно-психологічного впливу на масову свідомість з метою нав'язування певних ідей, цінностей; як цілеспрямований вплив на громадську думку і політичну поведінку задля спрямування її у заданому напрямку [1, 321-322]. Еволюція, ускладнення політичних відносин, утвердження демократичного розвитку суспільства призводить до появи особливих механізмів політичного впливу на як особистість, так і на великі соціальні групи з метою утримання влади, просування певних політичних ідей, поглядів, цінностей, позицій.

Сучасні вітчизняні дослідники визначають політичні технології як систему взаємоузгоджених засобів досягнення політичних цілей, зокрема послідовної трансформації політичної сфери, іміджу, громадської думки у спосіб, що забезпечує здобуття і утримання влади, політичного впливу [2, 9]. Загалом, якість і кількість політичних технологій, відбиваючи динаміку політичних процесів, перебувають у постійному стані оновлення, доповнення, пристосування привязки до актуальних чи значущих для суспільства подій і явищ. Політичним технологіям властивий взаємозв'язок раціонального і ірраціонального, оскільки крім наукового обґрунтування, продуманої стратегії й тактики реалізації, політичні технології включають і значущу психологічну складову, як от вплив на почуття та емоції. З поміж політичних технологій найперспективнішими у контексті демократичного державотворення виокремлюють технології соціальної взаємодії, партнерства та діалогу, за допомогою яких встановлюється стійкий зв'язок владних структур з громадськістю. Проте, маніпулювання пронизує усі сфери суспільного життя і виявляється особливо яскраво у ситуаціях, що стосуються політичного впливу. Важливо враховувати, що політич-

ний вплив є одним із визначальних факторів для процесів отримання чи захоплення, використання і втримання влади. Надзвичайно ефективним інструментом політичного впливу є саме маніпулювання.

Маніпулювання загалом можна розглядати як поширений спосіб комунікативної дії, що використовується інтуїтивно задля перенесення уваги, приховування об'єктивного, вуалювання тієї чи іншої інформації тощо. Маніпулювання варто трактувати як дію, спрямовану на об'єкти з певними намірами, цілями, прихованими мотивами керування. Політичне маніпулювання є різновидом сучасних владних технологій. Досліджуючи і аналізуючи проблематику політичного маніпулювання, автори зосереджують увагу виключно на негативних аспектах застосування цієї технології у політичних процесах. Поширеними серед більшості науковців є думки, що акцентують на психологічному і підсвідомому характері впливу через інструменти і засоби політичного впливу, тиску, лобіювання інтересів, навіть програмування думок, намірів, відчуттів чи політичної поведінки в суспільстві загалом. Причинами появи маніпулятивних технологій є потреба в ефективному способі реалізації практичних цілей, які постають перед учасниками політичного процесу. Функціонально політичні технології маніпулювання, зокрема, спрямовані на досягнення цілей відповідно до інтересів і функцій суб'єкта, які можуть брати участь у стабілізаційних чи дестабілізаційних політичних процесах в масштабах держави чи на рівні окремих політичних кампаній (виборчих, PR, тощо). Сфера застосування прийомів і реалізації механізмів маніпулятивного впливу надзвичайно широка, не завжди публічна і складно прогнозована. Проте, науковці наголошують, що у розвитку політичних технологій простежуються певні закономірності: 1) ускладнення – від примусу до маніпулювання; 2) ускладнення маніпулятивного арсеналу; 3) ускладнення схеми маніпулювання – від лінійного до нелінійного «чужими руками»; 4) прискорення маніпулятивних процесів [2, 12].

Отже, маніпулювання можна вважати невід'ємним елементом соціально-політичного управління та боротьби за владу у будь-якому суспільстві. В умовах сьогодення маніпулятивні технології різноманітні за своєю формою, змістом, цілями і призначенням. Таким чином, технології політичного маніпулювання набувають ознак динамічності, високої активності, пристосовницького характеру. Вони включають вербальні й невербальні, індивідуальні та масові, відкриті і приховані методи впливу на свідомість і навіть підсвідомість громадськості. Мова йде про врахування специфіки політичного життя суспільства, історичних і соціально-економічних особливостей його розвитку, ментальних, релігійних й етнонаціо-

нальних характеристик, зовнішньо-політичної орієнтації, особливостей формування політичних еліт, політичного режиму та інших факторів у виборі та застосуванні технологій політичного маніпулювання у владному політичному процесі та для конкретних політичних кейсів. Використання технологій політичного маніпулювання несе переважно негативний характер і становить певну загрозу демократичному суспільству, громадянському суспільству, спричиняє відчуженню людини від участі у політичному житті як суб'єкта, деформує сприйняття суспільних явищ громадськістю.

Суспільно-політичне значення маніпулятивних технологій розглянемо на прикладі впливу політичного маніпулювання на громадську думку та на стан розвитку громадянського суспільства в Україні загалом. Дослідниця А.Шаповалова, аналізуючи особливості демократичних перетворень в українському політичному середовищі, розглядає громадянське суспільство як сукупність відповідних структур і організацій, які об'єднують окремих громадян задля прояву ними активної громадської позиції, ініціативи і самореалізації через реалізацію відповідних груп інтересів. Вони діють, як наголошує науковиця, в автономному незалежному від держави режимі, користуючись правовими нормами, визначеними державою. Діяльність структур громадянського суспільства має неполітичний характер, але має достатньо повноважень впливати на суспільні процеси [3, 59]. Проте, такі політичні процеси не позбавлені маніпулятивного впливу і використання технологій політичного маніпулювання. Варто враховувати, що активне застосування маніпулятивних технологій прямо впливає на рівень довіри громадянського суспільства до інститутів державної влади. Таким чином, у питаннях функціонування громадянського суспільства в Україні важливо проаналізувати динаміку розвитку його інститутів, удосконаленню їх участі у вирішенні актуальних суспільних проблем, враховувати переваги демократичного впливу держави на діяльність ЗМІ, а також особливості формування об'єктивної громадської думки в контексті застосування механізмів і прийомів політичного впливу через маніпулювання.

Громадянське суспільство починається з активності та відповідальності, а виявляється у вигляді сукупності формальних і неформальних неурядових організацій, рухів, ініціативних груп, органів самоуправління і самоорганізації населення, які можуть впливати на державну владу, примушуючи її враховувати різні, іноді суперечливі, інтереси та шукати шляхи і засоби їх задоволення, примирення і узгодження, як вважає вітчизняна дослідниця Г.Калінічева [4, 327]. Рівень політичного впливу на громадську думку для українського суспільства є досить значним. Саме тому, на нашу думку, питання дослідження особливостей засто-

сування технологій маніпулювання, зокрема і на громадську думку залишається актуальним. Як наслідок, актуальним для сучасного суспільства є розробка і впровадження відповідних прийомів та механізмів захисту й протидії маніпулятивному впливу. У перспективі це сприятиме розвитку процесів становлення цивілізованого громадянського суспільства, демократизації і закріплення європейських політичних цінностей відносно самовираження людини в політичних процесах сучасності, а відтак і вирішенню протиріч особистості стосовно суб'єктів політичної системи, реалізації інтересів людини в політиці без маніпулятивного впливу з боку учасників політичного процесу.

Українське суспільство на шляху демократизації ситуативно відчувало вплив технологій політичного маніпулювання: у виборчих процесах, суспільно-комунікативному просторі, інформаційному середовищі, маркетингових політичних технологіяхчи політичній рекламі і т. д. Фахівці у галузі прикладної політології вважають, що найпоширенішими способами маніпулювання громадською думкою сучасного українського суспільства є: 1) пряма дезінформація (введення в оману недостовірною інформацією, що поширюється учасником політичного процесу свідомо і видається за таку, що відповідає дійсності; 2) спотворення фактів, що полягає у неповному, односторонньому чи упередженому їх поданні у публічну площину зі свідомим приховуванням суттєвих деталей чи перекручуванням достовірної фактологічної основи повідомлення; 3) неадекватне використання даних соціологічних опитувань з вільною їх інтерпретацією, або ж взагалі створення фальсифікованих опитувань спеціально утвореними соціологічними центрами; 4) «витік» псевдотаємної інформації. Технологія навмисного поширення «псевдосекретної» інформації, яка сприймається суспільством переважно з довірою і високим рівнем зацікавленості; 5) посилення на непідтвердження джерела, які важко перевірити на достовірність; 6) спекулювання на страхах людей; такі технології часто використовують під час виборчих процесів задля масштабного впливу на електоральні уподобання відносно того чи іншого варіантк приходу (чи не приходу) до влади певних політиків або політичних сил; 7) унеможливлення аналізу. Цей прийом включає в себе поширення потоку інформації без можливості виокремити чи проаналізувати певний посил, тенденцію, тобто без можливості зробити самостійні висновки через постійний інформаційний тиск; 8) обмеження і відволікання уваги. Прийом передбачає поширення «сенсації», яка покликана відволікти увагу інформованої аудиторії від дійсно більш актуальних подій; 9) використання історичних аналогій. Цей прийом у технологіях політичного маніпулювання займає вагоме місце, оскільки історичні факти можна тлумачити як аналогії до

всіх випадків сучасного життя (наприклад, поширення у ЗМІ чи соцмережах історичних метафор, які тією чи іншою мірою програмують певні думки, оцінки, уподобання і поведінку об'єктів впливу, забезпечуючи досягнення маніпулятивних цілей); 10) використання методу асоціацій, який є одним із найпоширеніших у практиці застосування технологій політичного маніпулювання (наприклад, активізація негативної пам'яті й перенесення негативного образу на конкретну особистість тощо); 11) нав'язування масовій свідомості соціально-політичних міфів і стереотипів, які сприймаються суспільством без їх раціонального й критичного осмислення; 12) логічне переконання у бажаному контексті. Метод політичного маніпулювання розрахований на тих, хто надає перевагу фактам, доказам, критичному осмисленню інформаційного впливу. Цей метод включає прийом залучення експертів, лідерів думок, популярних медійних особистостей, за допомогою виступів (промов, закликів, аргументованих оцінок) яких і здійснюється цілеспрямований вплив на мислення, політичні уподобання, позиції громадської думки, світогляд загалом [5, 224-226].

Маніпулятивні технології політичного характеру спрацьовують і досягають своєї мети через некритичність мислення громадян, адже значна частина узагальнень, інформації про суспільно-політичне життя, трактування фактів не зазнають перевірки з боку громадськості чи потенційного електорату. ЗМІ і соціальні мережі мають широкий спектр потенційних можливостей впливу на громадську думку. За допомогою засобів масової інформації і сучасних інтернет-ресурсів формуються соціальні цінності, політичні настрої і уподобання, громадська думка як така. Використання мас-медіа для маніпулювання громадською думкою закладено у механізми і прийоми, що використовуються в рамках технологій політичного маніпулювання. У цьому проявляються значні переваги для політичного впливу з боку представників влади безпосередньо на громадськість. Політичне маніпулювання як технологія охоплює різні сфери суспільного життя. У розвинутих демократичних країнах на рівні держави, як політичного інституту, вживаються заходи із забезпечення дієвої системи захисту від маніпуляційного впливу. В державах перехідного типу, до яких все ж відносять і Україну, традиційні механізми захисту зруйновані або не відповідають розвитку сучасних маніпулятивних технологій у політичній сфері, як зауважують вітчизняні науковці, а новітні механізми захисту під впливом нової неальності перебувають у процесі свого формування [2, 157].

Вищезазначене цілком характеризує ситуацію для українського суспільства на сучасному етапі його політичного життя. Спираючись на результати соціологічного опитування Українського

центру економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова «Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії», що проводилося у вересні-жовтні 2022р., можна окреслити деякі тенденції у формуванні громадської думки в контексті її демократизації. За матеріалами цього соціологічного дослідження [6] констатуємо, що українське суспільство в цілому було не схильне занадто сильно цікавитися політикою (цей показник «не цікавлюсь» на рівні 62-67% до подій 2022 р, а саме повномасштабного вторгнення і військової агресії РФ по відношенню до України). Після початку широкомасштабної агресії рівень інтересу до політики зріс (до 56% зацікавлених і, відповідно, 43% - «не цікавлюсь»). Зросла поміж респондентів і власна оцінка можливості впливати на дії влади з 18% до 25%. Рівень довіри до інститутів громадянського суспільства серед населення, згідно з результатами опитування зростає (громадські об'єднання, волонтерські організації і рухи), а от до ЗМІ і телебачення дещо знижується [6]. Ці тенденції вказують доступ громадян до інформації, бажання громадськості аналізувати й адекватно оцінювати політичні процеси, а відтак і розмежовувати маніпулятивні впливи й достовірні факти.

Результати. Переосмислюючи суспільно-політичні події в Україні у період останнього десятиліття, можна зауважити на деякому зміщенні акцентів та формуванні нових тенденцій застосування маніпулятивних технологій у сучасних владних процесах. Вони виявляються у особливостях формування громадської думки і функціонування громадянського суспільства нашої країни, зокрема:

- 1) прослідковується тенденція позитивних зрушень у протидії маніпулятивним впливам;
- 2) посилюється тенденція реалізації сучасних владних процесів на основі принципів відкритості, прозорості, послідовності, демократичності;
- 3) активізується формування каналів зворотнього зв'язку у комунікаційних процесах на рівні «влада-громадяни», впроваджується активна діджиталізація управлінських процесів.

Але при цьому маніпулятивний вплив негативного спрямування може посилюватися через :

- 4) відсутність знань про механізми індивідуального психологічного захисту від маніпулятивного впливу;
- 5) неготовність більшості громадян до швидкої адаптації у нових реаліях і швидко змінюваних умовах;
- 6) низький рівень інформування громадськості щодо основних векторів і стратегічних напрямків державної політики у питаннях протидії маніпулятивним технологіям і захисту від них;
- 7) відсутність контролю за дотриманням принципів протидії виявам політичної маніпуляції на

різних рівнях захисту (індивідуальному і колективному).

Зокрема, варто відмітити позитивну зміну динаміки суспільно-активних та небайдужих громадян, що є достатнім для перспектив розбудови демократичного громадянського суспільства і впровадження дієвих механізмів протидії і захисту від маніпулятивних впливів. Виходячи з цього, узагальнимо, що громадянське суспільство в Україні позиціонує себе впливовим політичним актором з яким мусили б рахуватися владні структури. Це вказує на наявність якісних змін стосовно політичного впливу й застосування технологій політичного маніпулювання на громадськість в Україні. Характерною рисою сучасного українського громадянського суспільства є набуття нових рис і виконання ряду функцій, які демонструють його сильні сторони і закріплюють важливу роль у системі протидії маніпулятивним впливам з боку політичної системи суспільства. До таких можемо віднести:

- структурованість і внутрішню здатність до вирішення проблем соціального, політичного, економічного, духовного, культурного, гуманітарного характеру поза межею державного втручання;

- широкі комунікативні можливості, завдяки яким створюється альтернативні канали комунікації та поширення інформації, зокрема через соціальні мережі, месенджери (для прикладу, Facebook, Telegram і ін.);

- плюралізм у задоволенні індивідуальних і групових інтересів різних соціальних верств, їх часткова кореляція із загальносуспільними інтересами.

Висновки. Важливо, що протидія маніпулятивним впливам передбачає активність та усвідомлення людиною самого факту маніпулювання. Громадянська активність у сучасній політичній науці розглядається як умова демократизації суспільства. Протидії політичному маніпулюванню та впровадженню конкретних механізмів захисту від новітніх маніпулятивних впливів сприятиме поширення достовірної інформації, яку необхідно розміщувати на сторінках офіційних видань, оперативно оприлюднювати через ЗМІ та соціальні мережі. Характерними для всіх технологій політичного маніпулювання є конструювання специфічної реальності з метою вигідної для маніпулятора поведінки й відволікання уваги громадськості від гострих суспільних проблем. Часто маніпулятивні технології дають змогу уникнути відкритих конфліктів чи протистоянь, або ж навпаки, спровокувати їх. Вирішити низку проблем суспільно-політичного можна, лише спираючись на зацікавленість і активність громадян, налагодження дієвої системи вивчення і врахування громадської думки; розробку і реалізацію моделей відкритого діалогу влади і суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка, 2-е вид., допов. і переробл. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
2. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук та ін. Київ: КНЕУ, 2021. 328 с.
3. Шаповалова А. Глобальне громадянське суспільство як чинник формування української самоврядності *Освіта регіону. Київ*, 2009. №1. С.57–60.
4. Українське суспільство на шляху до політичної нації: історія і сучасність: колективна монографія / за ред. І.Д.Дудко. Київ: КНЕУ, 2014. 478 [2] с.
5. Прикладна політологія: навч. посібник / за ред. В.П.Горбатенка. Київ: Академія, 2008. 472 с.
6. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень - жовтень 2022р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-dosotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> (дата звернення: 30.11.2022).
7. Арабаджиєв Д. Ю. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні *Гілея. Науковий вісник*. Київ, 2019. Вип. 146 (3). С. 12–15.
8. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. Київ: Академія, 2010. 432 с.
9. Гойман О. О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни *Грані*. Дніпро, 2015. № 1. С. 50–56.
10. Єфтені Н.М. Політичне маніпулювання: особливості застосування. *Актуальні проблеми політики*. Одеса, 2015. Вип. 56. С. 234–241.
11. Максимець В. Маніпулятивні механізми впливу, ефективність їхнього застосування сучасними іноземними та українськими політичними лідерами. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2017. Луцьк, № 1. С. 65–80.
12. Мошак Д. Інституційно-організаційні засади політичної маніпуляції в сучасному політичному процесі. *Politicus*. Одеса, 2021. № 5. С. 59–64.
13. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізми реалізації. *Актуальні проблеми політики*. Одеса, 2021. Вип. 68. С. 83–89.
14. Goodin R.E. Manipulatory politics. Yale U.Pr. N. Haven; L., 1980. 250 p.
15. Riker, William H. The Art of Political Manipulation / William H. Riker. New Haven: Yale University Press, 1986.

REFERENCES:

1. Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk (2004) / za red. Ju. S. Shemshuchenka. [Political science encyclopedic dictionary]. Vol. 2, Kyiv: Geneza, 2004. 736 s. [in Ukrainian].
2. Politychni tehnolohiyi v suchasnyh vladnyh procesah: navchal'nyi posibnyk / V.F. Smolianyuk [Political technologies in modern power processes: a study guide]. K.yiv: KNEU, 2021. 328 s. [in Ukrainian].
3. Shapovalova A. (2009) Globalne gromadianske suspilstvo yak chinnyk formuvannya ukrainskoyi

samovriadnosti [Global civil society as a factor in the formation of Ukrainian self-government]. *Osvita regionu*. no 1. S. 57– 60.

4. Ukrayinske suspilstvo na shlyahu do politychnoyi natsiyi: istoriya i suchasnist': kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society on the way to a political nation: history and modernity: a collective monograph]. /za red. I.D.Dudko. Kyiv: KNEU, 2014. – 478 [2] s. [in Ukrainian].

5. Prikladna politolohiya. Navch. posibnyk. /za red. V.P. Gorbatenko. [Applied political science. Education manual]. Kyiv: Akademiya, 2008. 472 s. [in Ukrainian].

6. (2022) Otcinka hromadianamy sytuatsiyi v krayini, dovira do social'nyh institutiv, politiko-ideolohichni oriyentatsiyi hromadian Ukrayiny v umovah rosiys'koyi agresiyi (veresen'-zhovten', 2022r.). [Citizens' assessment of the situation in the country, trust in social institutions, political and ideological orientations of citizens of Ukraine in the conditions of Russian aggression (September-October, 2022)]. [Kyiv] URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini> (30/11/22)

7. Arabadzhiev D. (2019) Manipulyuvannya svidomisty v umovah informatsionoyi ta gibrydnoyi viyny v Ukraini [Manipulation of public consciousness in the conditions of information and hybrid warfare in Ukraine]. *Gileja. Naukovyi visnik*. Vol. 146 (3). S. 12–15.

8. Boiko O. (2010) Politychne manipulyuvannya: navch. posib. [Political manipulation: education manual]. Kyiv : Akademia, 432 s. [in Ukrainian].

9. Goiman O. (2015) Manipulyuvannya masovoyu svidomisty v umovah suchasnoyi gibrydnoyi viyny [Manipulation of mass consciousness in the conditions of modern hybrid warfare]. *Grani*. no 1. S. 50 –56.

10. Yyefeni N. (2015) Politychne manipulyuvannya: osoblivosti zastosuvannya. [Political manipulation: features of application]. *Aktual'ni problemy polityki*. no 56. S. 234 – 241.

11. Maksimets V. (2017) Manipulyatyvni mehanizmy vplyvu, efektyvnist' yih'ogo zastosuvannya suchasnymy inozemnymy ta ukrayins'kymy politychnymy lideramy [Manipulative mechanisms of influence, the effectiveness of their use by modern foreign and Ukrainian political leaders]. *Mizhnarodni vidnosyni, suspil'ni komunikatsiyi ta rehional'ni studiyi*. no1. S. 65–80.

12. Moshak D. (2021) Instituciyno-organizatsiyni zasady politychnoyi manipulyatsiyi v suchasnomu politychnomu procesi [Institutional and organizational principles of political manipulation in the modern political process]. *Politikus* no 5. S. 59–64.

13. Shevchuk O. (2021) Politychna manipulyatsiya: ponyattya, koncepciyi, mehanizmy realizatsiyi [Political manipulation: concepts, concepts, implementation mechanisms]. *Aktualni problemi politiki*. no. 68. S. 83–89.

14. Goodin R. (1980). Manipulatory politics. Yale U.Pr. N. Haven; L., 250 p.

15. Riker, William H. (1986) .The Art of Political Manipulation / William H. Riker. New Haven: Yale University Press.

Technologies of political manipulation and their influence on public opinion in modern political processes

Lysenko Yuliia Vitaliyivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman
Peremohy Ave, 54, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0361-5898

Maneliuk Yurii Mykhailovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman
Peremohy Ave, 54, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8186-7604

The article examines the essence of the technology of political manipulation and features of the influence of manipulative technologies on the state of public opinion. The authors considered popular methods of political manipulation of public opinion. The article defines the trends in the functioning of modern civil society of Ukraine in the context of the dynamics of modern political processes. The public opinion of modern society is partly formed under manipulative influence. This study of the place and role of technologies of political manipulation using the methods of analysis, theoretical generalization, systematization, comparison, and forecasting open new horizons for the scientific substantiation of the functional purpose and features of their use in modern political processes.

Political technologies combine the components of rational and irrational. Manipulation of people's consciousness is an integral element of political influence, creating the image of a political force or leaders. Manipulation can be considered an integral element of socio-political management and the struggle for power. The reasons for the emergence of manipulative technologies are the need for an effective way to implement practical goals that are faced by participants in the political process.

The article states that the formation of new trends in the use of manipulative technologies in modern power processes continues. The authors make an attempt to investigate the changes and outline new vectors of the development of manipulative technologies.

Public opinion should be freed from manipulative political influences as much as possible. This contributes to the further formation and sustainable development of civil society in Ukraine. A characteristic feature of modern Ukrainian civil society is the acquisition of new features that secure an important role in the system of countering manipulative influences. The authors single out the technologies of social interaction, partnership and dialogue, with the help of which a stable connection between the power structures and the public is established.

Key words: political technologies, political manipulation, political manipulation technologies, political influence, manipulation of public opinion.